

Crno na crno - izražajne mogućnosti tehnika dubokog tiska

Oreški, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:418147>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA VIZUALNU I MEDIJSKU UMJETNOST
SVEUČILIŠNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ LIKOVNA KULTURA

LUCIJA OREŠKI

**CRNO NA CRNO - IZRAŽAJNE MOGUĆNOSTI
TEHNIKA DUBOKOG TISKA**

ZAVRŠNI RAD

MENTOR:

doc. art. Mario Matoković

SUMENTOR:

Krunoslav Dundović, umj. suradnik

Osijek, 2024.

SAŽETAK

Ideja za realizaciju završnog rada naziva *Crno na crno - izražajne mogućnosti tehnika dubokog tiska* proizašla je u kontinuiranom procesu izrade kolaža na prijediplomskom studiju koji su poslužili kao predložak i ideja za izradu grafika. Autorica je komponirala kolaže koristeći crne, bijele i sive plohe papira izrezane i iskidane u različite forme. Boja i ploha su likovni elementi koje koristi u svojim radovima od kojih slaže vertikalne i slobodne kompozicije. Plohe su geometrijskog i organskog oblika, a radovima dominira crna boja koja je i bila početna inspiracija za prenošenje doživljaja kolaža u medij grafike. Završni se rad "Crno na crno" sastoji od šest grafičkih listova. Za realizaciju ideje autorica je koristila tehniku otvorenog jetkanja i aquatinte.

Ključne riječi: kolaž, crna boja, akromatske boje, ploha, kompozicija

ABSTRACT

The idea for the project emerged from the continuous process of creating collages during the undergraduate studies, which later served as templates and inspiration for making prints. The artist composed the collages using black, white, and gray surfaces of paper, cut and torn into various shapes. Color and surface are the visual elements she uses in her works, from which she composes vertical and free arrangements. The surfaces take on both geometric and organic shapes, with black as the dominant color, serving as the initial inspiration for transferring the experience of collage into the medium of printmaking. The final work, "Black on Black," consists of six graphic sheets. To realize the idea, the artist employed the techniques of open etching and aquatint.

Keywords: collage, black color, achromatic colors, surface, composition

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____ Lucija Oreški _____ potvrđujem da je moj _____ završni _____ rad
pod naslovom _____ Crno na crno - izražajne mogućnosti tehnika dubokog tiska _____
_____ diplomski/završni

te mentorstvom _____ Mario Matoković _____

rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Osijeku _____ 13.9.2024. _____

Potpis

Lucija Oreški

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. RAZRADA TEME.....	2
2.1. PLOHA I KOMPOZICIJA	2
2.2. KOLAŽ.....	3
2.3. ZNAČENJE CRNE BOJE	4
3. SUPREMATIZAM	6
3.1. “NAJCRNJA CRNA”	8
4. IDEJA RADA	9
5. TEHNIČKA IZVEDBA RADA	13
5.1. TEHNIKA OTVORENOG JETKANJA	13
5.2. TEHNIKA AQUATINTE.....	13
6. ZAKLJUČAK.....	21
7. LITERATURA	22
8. PRILOZI	22

1. UVOD

Seriya radova "Crno na crno" sastoji se od šest matrica realiziranih u kombiniranoj tehnici otvorenog jetkanja i aquatinte iz kojih je proizašlo šest grafičkih listova dimenzija 34,5 x 49,5cm. Ideja je proizašla od prethodnih izrada kolaža sadržavajući isključivo akromatske boje. Korišteni su crni, bijeli i sivi tonovi ploha koji su slagani u različite kompozicije. U početku kolažiranja to su bile jednostavne geometrijske plohe, kasnije razni organski oblici, a opuštanjem i eksperimentiranjem u samom procesu izrade kolaža dolazila je želja da se prenese doživljaj kolaža na ploču, a na kraju i grafički otisak. Od velikog broja načinjenih kolaža, autorica je odabrala nekoliko koje je odlučila realizirati, a cijeli proces rada bio je eksperimentiranje i učenje. Jedno od ključnih pitanja jest mogu li se u mediju grafike oblikovati različiti reljefi na matrici, kasnije i na otisku koristeći se samo crnom bojom s ciljem da se vide razlike tonova u plohama, od čega i dolazi naziv rada "Crno na crno - izražajne mogućnosti tehnika dubokog tiska".

2. RAZRADA TEME

Početak rada podrazumijevao je veliki broj skica u kolažu te promišljanje kako izvesti što je zamišljeno. Inspiracija je dolazila iz emocija i glazbe, a s vremenom su radovi su postajali ekspresivnijeg karaktera te su me počinjali inspirirati i za druge medije.

2.1. PLOHA I KOMPOZICIJA

Ploha je ravna površina koja može biti nositelj boje, teksture ili slike, a koja ima samo širinu i dužinu, ne posjeduje dubinu. Može se reći da u slikarstvu sliku gradimo plohama, a u crtežu se većinom koristimo linijama. Kontura je granica, odnosno rub koji omeđuje svaku plohu te ona može biti manje ili više istaknuta. Plohe posjeduju i boju koja dolazi od površine na koju pada svjetlost, a od te iste površine ploha preuzima i teksturu. Ključno je razlikovati plohu od plošnosti, dobar primjer je kolaž koji, iako ima zanemarivu masu, ostaje u svojoj prirodi ravan, odnosno plošan.¹

Kompozicija je sustav likovnih elemenata sastavljenih u skladnu cjelinu s ciljem stvaranja ravnoteže u likovnom djelu. U ovom završnom radu autorica se koristila vertikalnom i slobodnom kompozicijom.²

Autorica kreira kompozicije koristeći se crnim, bijelim i sivim plohama kolaža koje pripadaju akromatskim nešarenim bojama. Miješanjem akromatskih boja s kromatskim bojama, dobivamo različite tonove kromatskih boja. Ton označava količinu svjetlosti koja je dodana u nekoj boji koji također utječe na njezin intenzitet i dubinu, a s obzirom na to da je

¹ Nastavnički pojmovnik, Likovna kultura, Ploha, pristupljeno 6.9.2024.
<http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/ploha.htm>

² Nikola Sinković, Studio za umjetnost i dizajn, Kompozicija, pristupljeno 6.9.2024.
<https://www.nikolasinkovic.com/likovna-kompozicija-za-pocetnike/>

riječ o crnoj boji, svakim novim toniranjem, odnosno dodavanjem svjetlosti u crnu, dobivamo sve svjetliji ton crne boje.³

2.2. KOLAŽ

Kolaž je slikarska tehnika u kojoj kompozicija nastaje od lijepljenih dijelova papira, tkanine, novina, tekstila, kože, fotografija i sl. Navedenom tehnikom prvi eksperimentiraju kubisti koristeći se komadićima stakla, novina, drva te različitim tkaninama.⁴ Autorica svoje kolaže prenosi u medij grafike koji su joj inspiracija za ideje spajanja kolaža s drugim materijalima i medijima. (Slika 1.)

Slika 1. Skica kolaža

³ Nastavnički pojmovnik, Likovna kultura, Boja, pristupljeno 6.9.2024.

http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/nastavnici_pojmovnik.htm

⁴ Hrvatska enciklopedija, Kolaž, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristupljeno 5.8.2024.

<https://www.enciklopedija.hr/clanak/kolaz>

2.3. ZNAČENJE CRNE BOJE

Aristotel je povezoao boje s četiri elementa, zrakom, vodom, zemljom i vatrom. Prvi je govorio o bojama vjerujući da one dolaze iz raja kroz zrake svjetlosti te da potječu iz bijele i crne. Leonardo da Vinci proširio je prethodnu ideju u svom djelu "Traktat o slikarstvu" gdje je poredao boje sljedećim redom: bijela, žuta koja simbolizira zemlju, zelena vodu, crvena pak vatru te crna. Savršena crna površina jest upravo ona koja sve zrake koje padaju na nju upija, a ne reflektira.⁵

Različita značenja crne boje postoje u različitim tematikama, primjerice naznačuje negativnost: depresiju, tugu, bol, teror, bolest ili smrt ili naznačuje eleganciju, misteriju, snagu i moć. Simbol se crne boje kod životinja povezuje s donošenjem nesreće i tuge (gavran ili crna mačka).

Stereotipno kategoriziranje crne boje najčešće vežemo uz magiju, vještice ili sotonizam. Kada govorimo o odjeći, crna boja u modi označava eleganciju, inteligenciju, privlačnost, luksuz, autoritet i visoko samopouzdanje. Smatra se da su ljudi koji uglavnom nose crnu odjeću zreliji, ambiciozniji i ispunjeniji, ali naglašava i agresivnost. U kršćanskoj tradiciji, kod smrtnog slučaja bliske osobe, crnina bi se trebala nositi minimalno 40 dana u znak žalosti. U slučaju korištenja crne boje u dječjim crtežima smatra se da dijete ima loše misli, strahove, stres, čak i zastrašujuće snove. Crni kristali predstavljaju ravnotežu između života i smrti, dobrog i lošeg, simboliziraju znanje, zaštitu, čak i plodnost. U nekim slučajevima, crnilo

⁵ Zale, Teorija boje, pristupljeno 2.9.2024. <https://zale.hr/teorija-boja/>

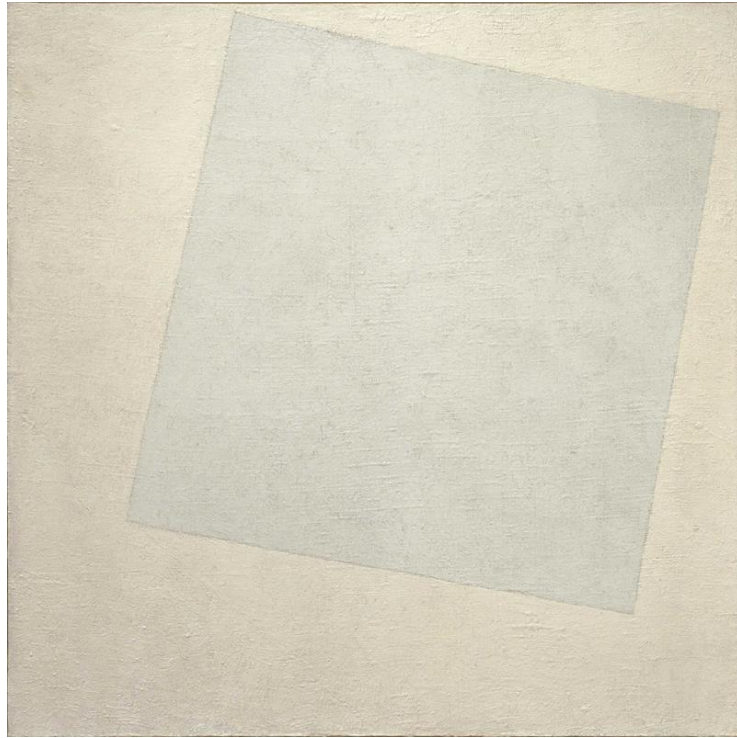
označava ništavilo ili nekakav beskonačni prostor. Vrlo je jasna kao boja, a doprinosi i karakteru. Uveličavaju ju motivi kao što su čvrstoća, jasnoća i autoritet.

3. SUPREMATIZAM

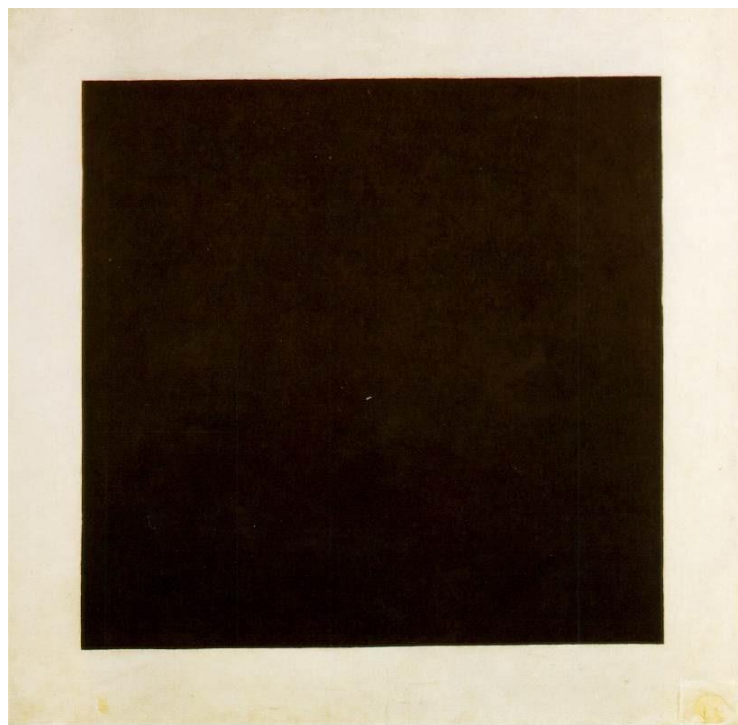
Kazimir Maljevič, ruski slikar koji djeluje u doba suprematizma kreira novi likovni jezik dvadesetog stoljeća koristeći se jednostavnim geometrijskim oblicima s kojima želi prenijeti bespredmetni kozmički osjećaj. Godine 1913. dobio je nadahnuće za stvaranje prvih crteža crnog četverokuta koji su svoj apsolutni vrhunac postigli kompozicijom u ulju “Crni kvadrat” kojim najprikladnije prenosi osjećaj koji je želio postići. U autoričinu radu upravo to čini crna boja te se na taj način može referirati na njegov rad.

Maljevič je pristup utemeljio osnovnim likovnim oblicima kvadrata i kruga separirajući boju i formu. Kasnije je dodao nove oblike te razvijao složenije dijagonalne kompozicije. Dodajući iluziju trodimenzionalnosti kroz bijelu pozadinu na svojim slikama koja stvara dojam beskonačnosti, Maljevič je razvio kozmički suprematizam, koji je vrlo brzo dostigao vrhunac ideje apstraktne umjetnosti. Odstupajući iz okvira prethodnih normi o bojama, Maljevič slika kompoziciju nazivajući ju “Bijelo na bijelom” ili “Bijeli kvadrat na bijeloj površini” u čijoj je kompoziciji bijeli kvadrat gotovo neprimjetan na bijeloj pozadini te svodi umjetnost na najmanji broj elemenata. (Slika 2.) Maljevičev “Crni kvadrat” nastao je kao protest protiv tradicionalnih oblika i normi te je ujedno i prvo njegovo apstraktno djelo koje je u to vrijeme predstavljeno publici. Maljevič je smatrao kako oblik i boja trebaju biti važniji od teme u umjetnosti te tako dolazi do kompozicije s crnim kvadratom kao “nultom formom” koja mu je dopustila oslobađanje “bolesti stare umjetnosti”. (Slika 3.) Maljevič je postigao vrhunac u apstraktnoj umjetnosti ukidanjem tradicionalnog iluzionizma i razvijanjem inovativne metode koja prelazi površinu i granice slike. U konačnici je njegov cilj bio do bespredmetnosti prenijeti svijet umjetničkog osjećaja.⁶

⁶ Hrvatska enciklopedija, Kazimir Maljevič, Suprematizam, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristupljeno 30.7.2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/maljevic-kazimir>

Slika 2. *Bijelo na bijelom*, Kazimir Maljevič

Slika 3. *Crni kvadrat*, Kazimir Maljevič

3.1. "NAJCRNJA CRNA"

U članku *The collector*, Lesso R. (2022.) piše kako se Anish Kapoor u svom umjetničkom stvaralaštvu koristi pigmentom *Vantablack*, odnosno najcrnjom crnom. Naziv nosi zbog svoje sposobnosti apsorpiranja i to do 99,965% svjetlosti. Godine 2014. monopolizirao je prava na *Vantablack* te je crninom istraživao "praznine i prazan prostor" u svojim radovima, autorici je bio još jedan u nizu inspiracija za rad. Crne, sive i bijele boje kojima se autorica ovog završnog rada koristi akromatske su boje zato što nemaju svoje karakteristično valno područje djelovanja kao kromatske boje. Ono ovisi o sposobnosti površine da jače ili slabije absorbira sva valna područja bijele svjetlosti.

4. IDEJA RADA

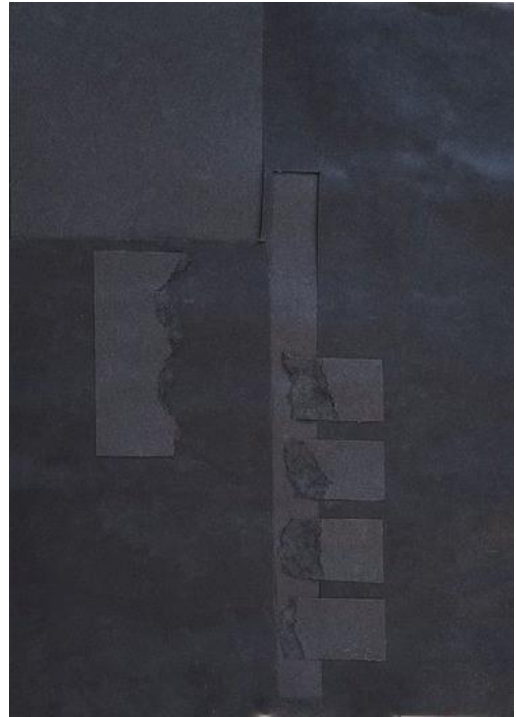
Za izradu kolaža inspirirale su me skice s prethodne godine studija iz kolegija grafike. Tada sam prvi puta osjetila slobodu, spontanost i izlazak iz “zone komfora” koju mi kolaž omogućava. Nastavljajući tim putem, regulirala sam tonove i došla do crnih kolaža. Više kolaža značilo je više ideja i dublje promišljanje o radu. Na početku su kompozicije bile vrlo jednostavne i kontrolirane, a kolaži su se sastojali isključivo od crnih izrezanih komada papira. S vremenom, opuštanjem i razmišljanjem, kompozicije su postajale složenije i ekspresivnije, s većim fokusom na sklad i raznolikost. Crna boja, koja dominira u mojim kolažima, odražava Maljevičevu filozofiju o apsolutnoj čistoći oblika, a složenije kompozicije u mojim radovima dodaju dinamiku i osjećaj pokreta. Kao što je Maljevičev “Crni kvadrat” simbolizirao prekretnicu u umjetnosti i oslobađanje od tradicionalnih formi, tako sam i ja svojim crnim kolažima istraživala granice jednostavnosti, apstrakcije i emotivne snage koju ti oblici mogu nositi. (Slike 4.- 8.)

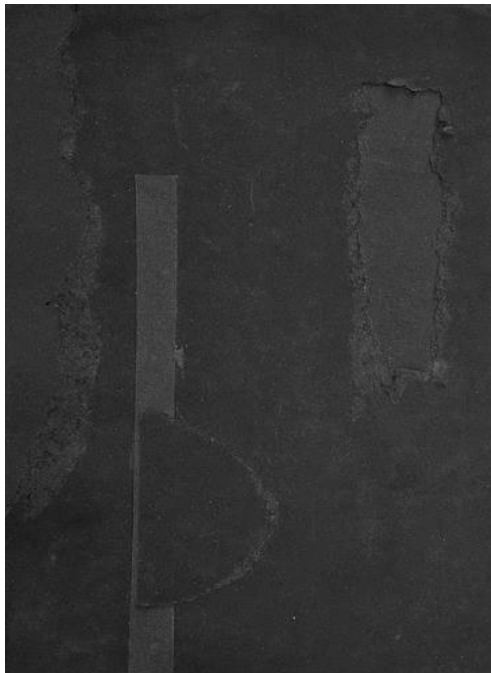
Slika 4. Skice na zidu

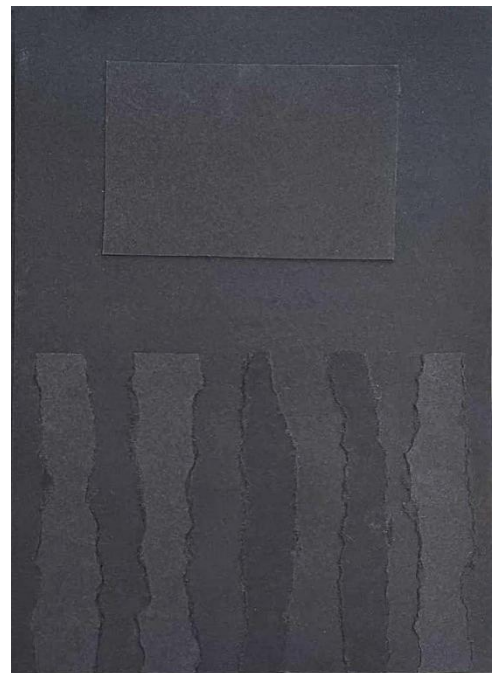
Slika 5. Skica u kolažu

Slika 6. Skica u kolažu

Slika 7. Skica u kolažu

Slika 8. Skica u kolažu

5. TEHNIČKA IZVEDBA RADA

5.1. TEHNIKA OTVORENOG JETKANJA

Otvoreno jetkanje je tehnika jetkanja kojom spuštamo razinu ploče te nam pomaže postići željeno udubljenje, odnosno “reljef” na matrici. Kako bismo spriječili djelovanje kiseline na cijeloj ploči, na dijelove koje želimo zaštititi, potrebno je nanijeti grund u debljem sloju kako kiselina ne bi djelovala, s obzirom na to da ova tehnika zahtijeva duže jetkanje od uobičajenog. Cijeli proces događa se na nezaštićenim dijelovima, odnosno na njima ne nanosimo ništa, ploču uranjamo u kiselinu, a kako bi se postigli vidljivi rezultati, potrebno je jetkati minimalno trideset minuta ukoliko je riječ o omjeru kiseline i vode 1:6. Otvoreno jetkanje obično se kombinira s drugim tehnikama poput aquatinte pomoću koje dobivamo polutonove jer ono jedino boju zadržava u svojim konturnim linijama koje se vide u otisku dok je sredina, odnosno ostatak jetkanog dijela u konačnici bijel u otisku.

5.2. TEHNIKA AQUATINTE

Aquatinta je tehnika kojom dobivamo željene polutonove na ploči. Paro F. (1991:111) u knjizi “Marginalije o crnom-bijelom” govori da se na površinu ispolirane ploče naprašivanjem nanese kolofonij, zatim se zagrijava pozadina ploče dok se isti ne rastali. Tako postizemo ujednačenu rasteriziranu površinu za ton koja je otporna na djelovanje kiseline. Područje koje želimo ostaviti bijelim, možemo zaštititi bitumenom ili autolakom, zatim se uranja u kiselinu ne prejake koncentracije na nekoliko sekundi, ispere i posuši. Potrebno je prvo odrediti i napraviti tonsku skalu, zatim se proces ponavlja onoliko puta koliko tonova želimo imati. Postupak ne ponavljamo jedino u slučaju kada primijetimo da su područja između zrnaca toliko istrošena i produbljena da bi idućim postupkom aquatinte prijeto “urušavanje zrna”.

Odlučila sam se za milimetarsku cinčanu ploču zbog planiranog otvorenog jetkanja, zatim sam definirala veličinu koju želim te odrezala šest ploča veličine 21 x 31cm koristeći se iglom i ravnalom.

Šaberom sam obradila fasete da ne budu oštre, zatim sam ploče ispolirala spužvicom do željenog sjaja, ispolirala krpicom, purol pastom te oprala deterdžentom i posušila. Zadnji korak je bio zaštititi pozadinu folijom i selotejpom da ne bi propustilo kiselinu.

Nakon ispravno pripremljenih ploča, krenula sam raditi na prvoj ploči. Prvi je korak bio staviti deblji sloj bitumena na područje koje želim zaštititi od probijanja kiseline (Slika 9.). Prema Čaušić M. (2020:37) Bitumen, asfalt ili grund neizbježne su preparacije u tehnikama dubokog tiska koji se koriste kako bismo zaštitili površinu od jetkanja. Po potrebi ga možemo razrijediti terpentinom, ovisno u koju svrhu nam treba. U praksi se pojavljuje u tekućem stanju. Dok se bitumen sušio na zraku, uslijedilo je paljenje digestora te oprezno ulijevanje jetke (omjer kiselina-voda 1:6) u posudu. Kiselinu je potrebno ulijevati polako i sigurno bez prskanja, zatim koristiti rukavice.

Slika 9. Bitumen na ploči

Za početak sam stavila matricu na jetkanje od 20 minuta, a kada je isteklo vrijeme, izvadila sam ju, zaustavila jetkanje ispiranjem pod vodom te posušila da provjerim jesam li

dobila željenu izjetkanu dubinu. Zatim sam ju vratila na jetkanje od još 10 minuta te skinula bitumen sintetičkim razrjeđivačem. Zbog dugog jetkanja u snažnoj kiselini ostale su brazde po ploči, tako da je bilo potrebno ponovno primijeniti postupak poliranja s početka. Zatim sam uklonila zaštitnu poleđinu matrice, očistila te stavila puder u prahu na isti, da spriječim eventualno moguće lijepljenje matrice za ploču na preši. Prethodno sam namočila papir za otiskivanje u vodi na 30 minuta. Uslijedio je probni otisak prije daljnje razrade. Početak druge faze podrazumijevao je nanošenje kolofonija u cilju stvaranja aquatinte. Za tehniku aquatinte potrebna je slabija kiselina, najčešće u omjeru 1:10. Ponovno sam stavila na jetkanje, ovoga puta na tri minute želeći dobiti potpuno crni ton. Nakon isteka vremena, zaustavila sam jetkanje vodom, posušila ploču, zatim očistila smolu koristeći se malom četkicom i alkoholom, a završila ispiranjem pod vodom deterdžentom. Uslijedilo je opet nekoliko probnih otisaka kako bih mogla odlučiti želim li nešto promijeniti, dodati ili oduzeti na matrici. (Slika 10. i 11.)

Slika 10. Završni izgled matrice nakon jetkanja

Slika 11. Detalj prikaza otvorenog jetkanja

Bitumenom sam zaštitila područje koje ne želim jetkati (Slika 12.) i intervenirala voodotpornim markerom na dijelove matrice za koje smatram da bi bilo moguće probijanje kiseline kroz tanki bitumen. Zatim sam stavila matricu na otvoreno jetkanje u trajanju dvadeset

minuta. Prekinula sam jetkanje vodom, shvatila da je kiselina oslabila zbog dugog jetkanja prevelike površine. Postupak prekidanja jetkanja svaki puta je isti, dakle pažljivo sam isprala pod vodom, osušila tapkanjem ručnikom, otklonila sam bitumen sintetičkim razrjeđivačem te marker alkoholom. (Slika 13.) Očistila sam deterdžentom pod vodom, posušila te ponovno zaštitila drugo područje koje želim spriječiti jetkanja. (Slika 14.) Jetkanje je trajalo 30 minuta, jetkala sam dvije plohe u isto vrijeme, no nisam bila zadovoljna rezultatom tako da sam nakon 30 minuta zaustavila jetkanje, dodatno stavila bitumen na jednu od prethodno jetkanih površina te jetkala jedan sat i trideset minuta. (Slika 15.) Svaka ploča zahtijevala je sličan proces, jedino se razlikovalo vrijeme jetkanja.

Slika 12. Matrica prije jetkanja

Slika 13. Matrica poslije jetkanja

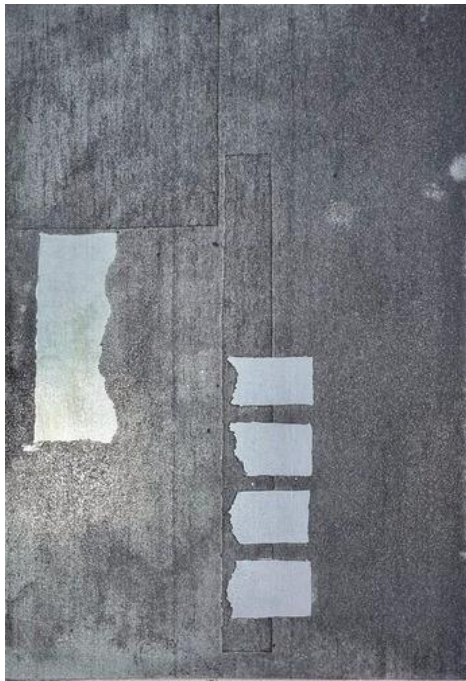

Slika 14. Grund na matrici

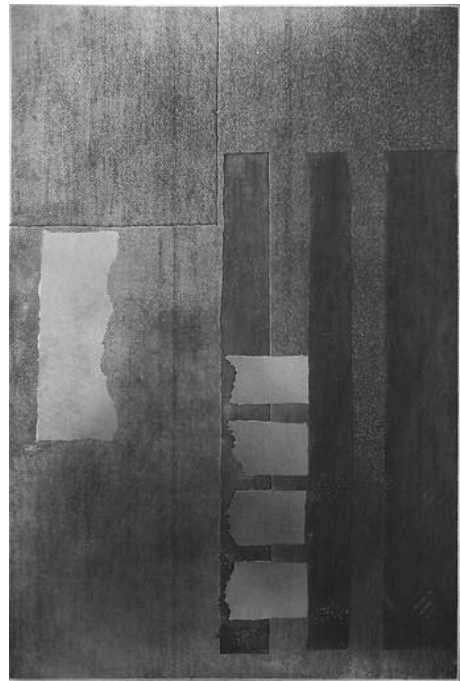

Slika 15. Grund na matrici

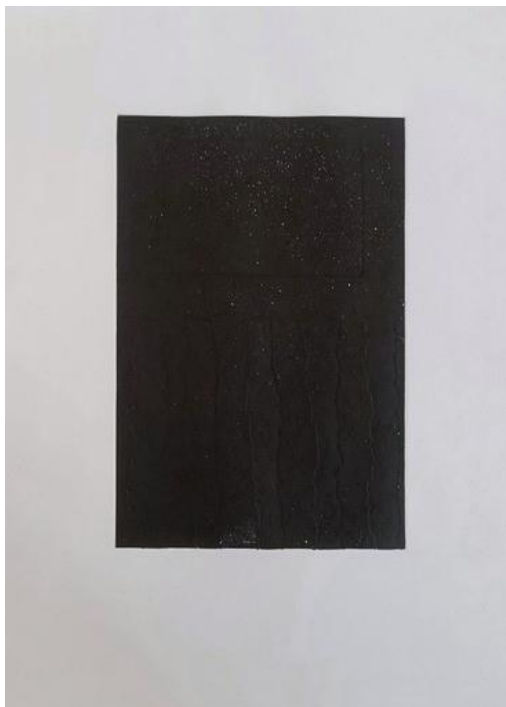
Zadnji postupak na ovoj ploči bilo je zajetkati crni ton. Zaštitila sam grundom prethodno zajetkanu aquatintu, nanijela autolak na ploču te zajetkala na tri minute (Slika 16.). Napravila sam probni otisak s kojim nisam bila zadovoljna. Crnina je sama po sebi vrlo snažna, ali je meni i dalje nešto nedostajalo pa sam odlučila dodati tri deblje linije preko već odrađene aquatinte. Ponovila sam postupak bitumena i autolaka. Ploču sam zajetkala na 5 minuta. (Slika 17.)

Slika 16. Prije jetkanja 5 minuta aquatinte

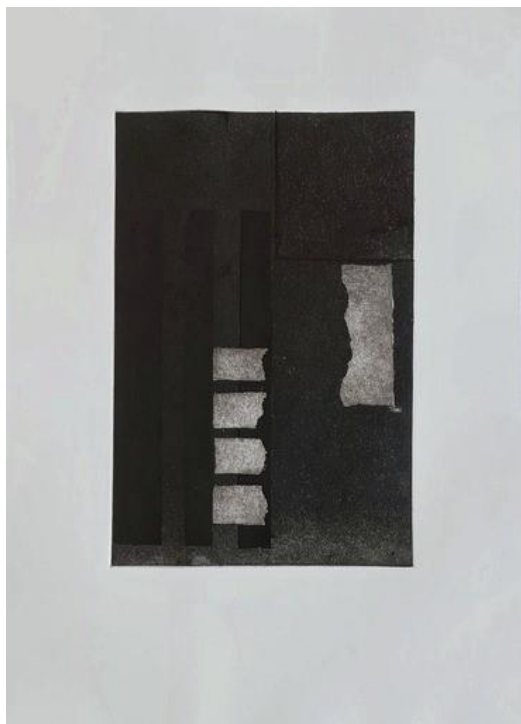
Slika 17. Nakon jetkanja 5 minuta aquatinte

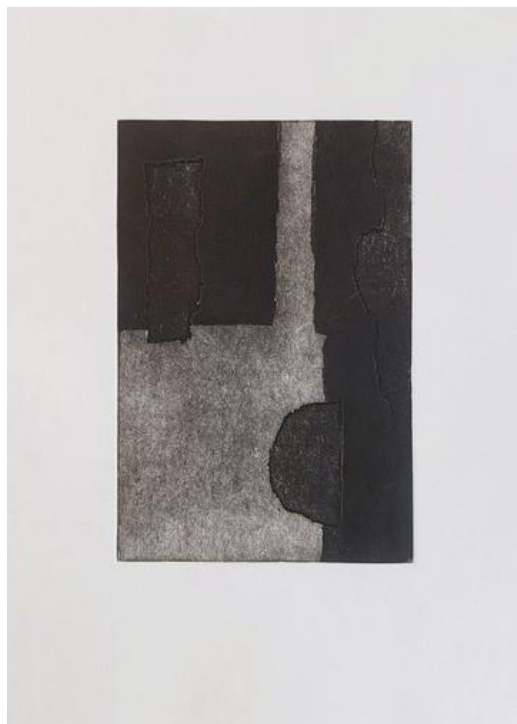
Slika 18. Otisak na papiru

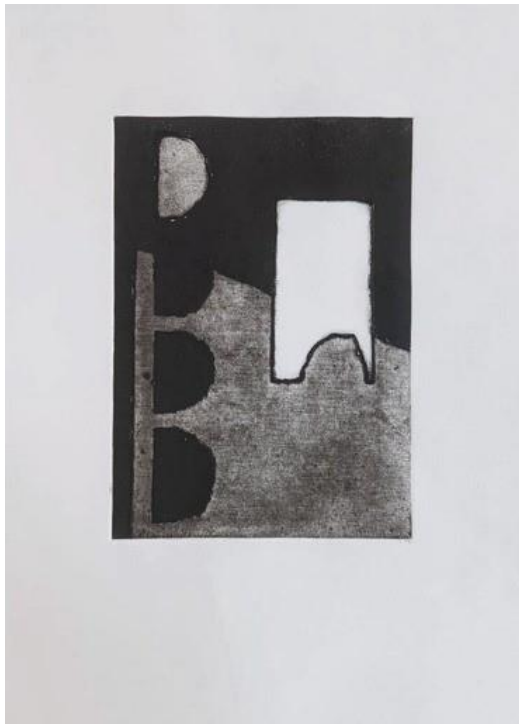
Slika 19. Otisak na papiru

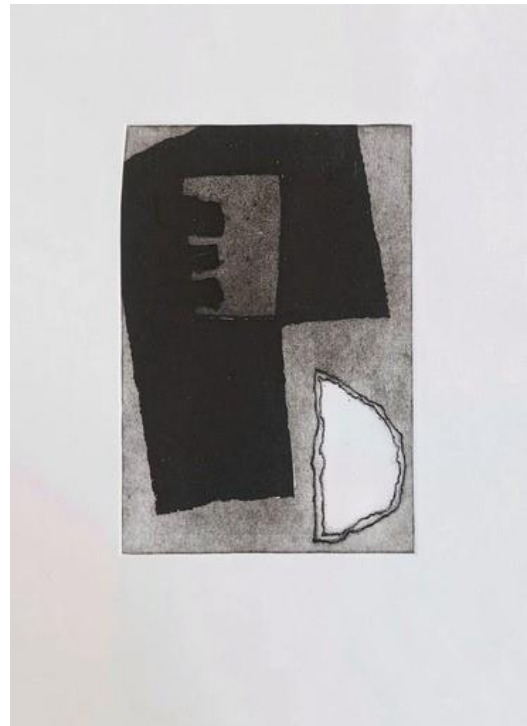
Slika 20. Otisak na papiru

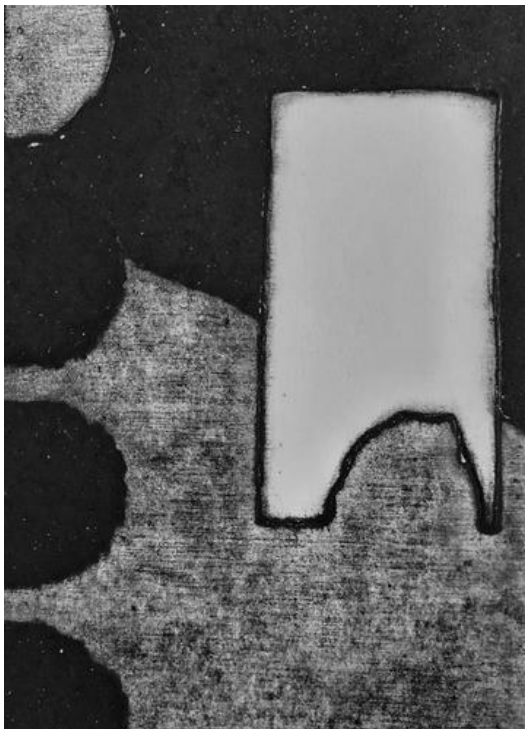
Slika 21. Otisak na papiru

Slika 22. Otisak na papiru

Slika 23. Otisak na papiru

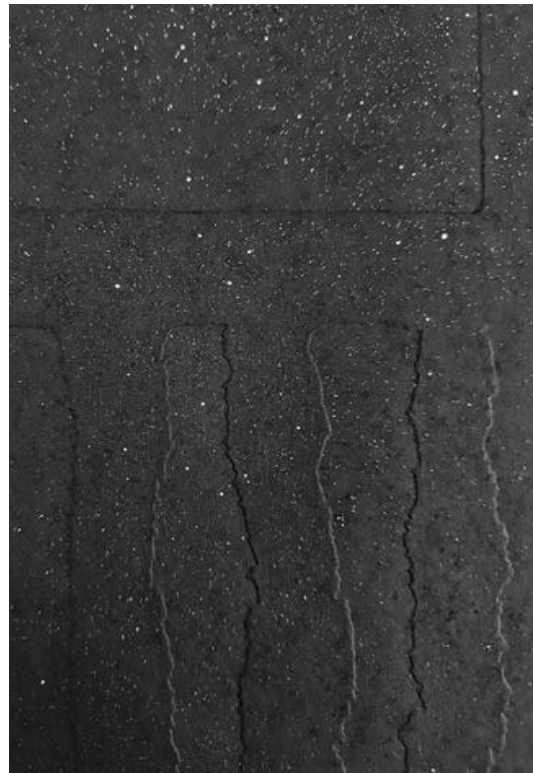
Slika 24. Detalj na otisku

Slika 25. Detalj na otisku

Slika 26. Detalj na otisku

Slika 27. Detalj na otisku

6. ZAKLJUČAK

Tijekom izrade završnoga rada istraživala sam mogućnosti likovnih elemenata plohe i boje. Procesom rada dolazim do pitanja koliko daleko se može razraditi tema crne boje te koliko rješenja postoji u svakom koraku. Taj proces pomogao mi je osloboditi se dotadašnjih umjetničkih pravila, ne umanjujući važnost istih, što me potaknulo na razmišljanje o daljnjem razvoju rada i novih ideja. Daljnjom izradom završnog rada, tehnika izrade kolaža promijenila se u odnosu na ranije pristupe te je kao predložak poslužila razvoju grafika. Inspiriralo me da razmotrim kombiniranje različitih tehnika i medija kako bih unaprijedila svoju početnu misao.

7. LITERATURA

Čaušić M., 2020., Bitumen, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Kemija u umjetničkoj grafici, 37. Str.

Hrvatska enciklopedija, Kolaž, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristupljeno 5.8.2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/kolaz>

Hrvatska enciklopedija, Kazimir Maljevič, Suprematizam, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristupljeno 30.7.2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/maljevic-kazimir>

Nastavnički pojmovnik, Likovna kultura, Boja, pristupljeno 6.9.2024. <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/nastavnici.pojmovnik.htm>

Nastavnički pojmovnik, Likovna kultura, Ploha, pristupljeno 6.9.2024. <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/nastavnici.pojmovnik.htm>

Nikola Sinković, Studio za umjetnost i dizajn, Kompozicija pristupljeno 6.9.2024. <https://www.nikolasinkovic.com/likovna-kompozicija-za-pocetnike/>

Invaluable, Anish Kapoor, The Vantablack feud, pristupljeno 30.7.2024. <https://www.invaluable.com/blog/anish-kapoor-the-vantablack-feud/>

Paro F., 1991., Akvatinta, U: Blaškov Šovagović M., GRAFIKA, marginalije o crno-bijelom, Mladost izdavačka radna organizacija, 111. str.

The collector, “What is Anish Kapoor’s connection to Vantablack?”, Pristupljeno 1.8.2024. <https://www.thecollector.com/what-is-anish-kapoors-connection-to-vantablack/>

Zale, teorija boje, pristupljeno 2.9.2024. <https://zale.hr/teorija-boja/>

8. PRILOZI

Slika 1. Skica kolaža

Slika 2. "Bijelo na bijelom", Kazimir Maljević

Slika 3. "Crni kvadrat", Kazimir Maljević

Slika 4. Skice na zidu

Slika 5. Skice u kolažu

Slika 6. Skica u kolažu

Slika 7. Skica u kolažu

Slika 8. Skica u kolažu

Slika 9. Bitumen na ploči

Slika 10. Završni izgled matrice nakon jetkanja

Slika 11. Detalj prikaza otvorenog jetkanja

Slika 12. Matrica prije jetkanja

Slika 13. Matrica poslije jetkanja

Slika 14. Bitumen na matrici

Slika 15. Bitumen na matrici

Slika 16. Prije jetkanja 5 minuta aquatinte

Slika 17. Nakon jetkanja 5 minuta aquatinte

Slika 18. Otisak na papiru

Slika 19. Otisak na papiru

Slika 20. Otisak na papiru

Slika 21. Otisak na papiru

Slika 22. Otisak na papiru

Slika 23. Otisak na papiru

Slika 24. Detalj na otisku

Slika 25. Detalj na otisku

Slika 26. Detalj na otisku

Slika 27. Detalj na otisku